

Vreemde velden als imaginaire landschappen

Ik werk van binnen naar buiten, zegt hij. Ik lees dat op het tekstbord bij de tentoonstelling van zijn werk in Museum Galerie Heerenveen (MUGA). Van binnen naar buiten. Dat is, gaat hij verder, dat de vorm van een beeld ontstaat niet vanuit een berekening of een uitwerking van een tevoren bedachte constructie maar 'gebeurt' tijdens het maken, van binnenuit. Zo gaat hij denk ik ook met zijn onderwerpen om, zijn landschappelijke inspiraties. Dus start Jan Enno de Jong bij de hem bekende weilanden rond Schalsum. Uit de Friese klei getrokken is hij, noordoostelijk van de stad Franeker. Dat tweedimensionale landschap met de verre einders en hoge luchten kan hij wel dromen. Wanneer hij zijn ogen sluit liggen deze velden hem van binnenuit voor het grijpen. Hij kent ze als zijn broekzak bij wijze van spreken.

Op zijn buitenlandse tochten trekt hij echter een nieuwe broek aan, en baant zich op reis een weg door hem onbekende streken. De landerijen buiten handbereik, weg van de bekende buurten, zijn voor hem vreemd. Met dat gegeven, daar moet hij als kunstenaar iets mee. Op zoek naar de essentie van deze zichtbare werkelijkheid maakt De Jong foto's en tekent schetsen, maakt notities. Gevoelsmatig vindt hij verhalen in de platen. Of voegt er zijn eigen voorstelling aan toe. Wat er in hem omgaat, wat het met hem doet, die zinnebeeldige elementen verwerkt hij met diverse materialen in het bestaande beeld. Waardoor het een andere dimensie krijgt. Een bovenmatig karakter.

Het landschap treedt buiten zichzelf en kent geen verleden en toekomst meer. Het is er op dat moment in het heden, zo zoals De Jong het in dat ene ogenblik heeft gezien en opgemerkt. Die snapshot van de onbekende omgeving, dat uitheemse veld, die buitenlandse landstreek. In zijn moedertaal "frjemd fjild" genoemd. Vreemd veld. Onbekend terrein. Aan die momentopname heeft Jan Enno een eeuwigheid toegevoegd. Hij laat intuïtief zijn denkbeeldig beeld los op de meegenomen voorstelling. De weergave is zijn ondergrond, zijn drager, om een eigen verhaal op en mee te vertellen. Van het onbekende maakt hij een voor hem te herkennen presentatie. De kunstenaar representeert het Spaanse landschap, dat hij met de fiets op zijn gemak doorkruist, als de eens geziene weilanden rond zijn geboorteplaats.

Van buiten haalt hij het naar binnen, terwijl hij de opgedane indrukken van binnen weer naar buiten haalt. En kan ik me mee laten voeren op die beeldtaal, zoals de plaatjes in een reisfolder me moeten overhalen het land te bezoeken. Zo werken de platen van Jan Enno de Jong die op dit moment te zien zijn bij MUGA. Ze openbaren mij zijn gedachten, leiden mij als een routeplanner door zijn inspiratie.

Met acryl en houtskool zet hij eerstens een landschap op doek, een beeld dat ik zie tussen de vensterluiken vanuit de toren van de Nicolaaskerk door. Knijp ik mijn ogen toe dan doemt de Franeker Vijfgra voor mijn ogen op. Zie ik er de terp gedrapeerd in het landschap. De Jong heeft er een coulisselandschap van gemaakt, waar ik vanaf het toneel de landerijen en velden zie wachten tussen het decor tot deze akkers en gronden glorieus voor het voetlicht kunnen treden. Ik zie een sloot tot beekje stromen. Bergen in een heuvellandschap. Dit landschap speelt een rol, plaatst zichzelf op een podium, een voetstuk met aandachtig aanzien.

Op zijn expeditie construeert De Jong een eigen gezichtsveld, dat in zijn gedachten op dat moment de waarheid is. De vreemde velden maakt hij tot zijn eigen belevingswereld. Fremde fjilden binne syn tinzen. Later werkt hij deze zienswijze uit op de bestaande meegenomen beelden. Afdrukken van de werkelijkheid waarover hij zijn emotie trekt. In een nieuwe jas steekt, zodat hij ze als zijn broekzak zal herkennen.

In Spanje noteert hij deze denkwereld en vertaalt het thuis in "Noticias" met diverse materialen om intuïtief zijn inzicht uit te drukken en af te beelden. Zo kan er weinig tot niets van dat panorama overblijven, omdat De Jong er zijn eigen wereld van maakt. Zijn idee toevoegt, zijn somber sentiment of vrolijk gevoel over de beeltenis legt. Door deze blik zie ik zijn gedachten bij het zich aan zijn voeten uitgerolde landschap, wanneer Jan Enno stil houdt en van zijn fiets is gestapt. De vreemde velden worden onherkenbaar herkenbaar. De grootsheid komt onder handbereik. Expressieve lijnvoering om zich impressief te uiten. Van binnen naar buiten. Onderdelen toevoegen, bouwstenen inbrengen. Niet wezensvreemd, maar wel onderscheidend van de aanwezige en zichtbare werkelijkheid.

Tastbare gegevens zetten De Jong aan tot het leveren van informatie, getuigenissen die er hadden kunnen zijn, zich hebben kunnen voordoen, maar er niet waren of nooit geweest zijn. De kunst maakt het onzichtbare zichtbaar, maakt iets van niets. Geeft beeld aan de gedachte. Maakt een voorstelling van wat achter de oogleden wordt gezien. Met een nietsziende blik, gesloten ogen, datgene zien wat verbeelding is. Het zet aan tot kunst. De werkelijkheid is kunst. Een toevoeging van en aan de zichtbaarheid. Het is er niet maar kan er zijn.

In enkele installaties zie ik het landschap voor mijn ogen verkleint als in een kijkdoo. Op een witte lappendeken van grote regelmatige percelen staan her en der, hier en daar losse elementen opgesteld. Ze symboliseren alle een onderdeel van een gedacht landschap. Onder meer een landhek, een schuurdak, een vluchtvogel, een slootkantman, een molshoopei, alle landmerken – karakteristieken voor die plek. Het is een bouwdoos van het landschap, uit die elementen bouwt De Jong zijn wereld op. En er zijn nog installaties die voor hem details uit een reis zijn. In de hotelkamer zit een kanarie voor het bedraam uit te kijken over een witte heuvel, een bevroren ijsklomp, een gedrapeerd laken op het ledikant. Ergens anders heeft de wielewaal een huis gekregen. De vogel zit veilig binnen, is in het werk dus onzichtbaar. Zo zijn de composities van Jan Enno de Jong overladen van symbolen, beeldmerken die zijn wezen ruimtelijk zichtbaar maken. Een soort van zweven boven de realiteit, een surrealisme. Imaginaire beeltenissen.

Jurjen K. van der Hoek